

hânî'nin *el-Eğânî*, Taberânî'nin *Müsne-dü's-Şâmiyyîn*, Hattâbî'nin *Ğaribü'l-hadîş*, Hâkim en-Nîsâbü'rî'nin *el-Müstedrek*, Sülemî'nin *Kitâbü'l-E'îme*, Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*, *el-Esmâ' ve's-sıfât*, Hatîb el-Bağdâdî'nin *Ruvâtü Mâlik*, Ebû Bekir İbnü'l-Arabî'nin *Şerhu't-Tirmizî*, Ebû Saîd el-Hargûşî'nin *Şerefü'l-Muşafâ*, Nevevî'nin *Şerhu'l-Muhezzeb*, İbn Hacer el-Askalânî'nin *Fethu'l-bârî*, Bedreddin el-Aynî'nin *eş-Şevâhidü'l-kübrâ* adlı eserleri *el-Haşâ'îş*'in başlıca kaynaklarını oluşturmıştır. Yer yer yapılan açıklamalar için de Bâkullânî, Zemahşerî, Tâceddin es-Sübkî gibi âlimlerin eserlerine atıflarda bulunulmuştur.

el-Haşâ'îş'te sahih hadislerin yanında pek çok zayıf ve mevzû rivayet de bulunmaktadır. Süyûtî'nin, eserin girişinde zayıf ve mevzû rivayetlerin ayıklandığını belirtmesine rağmen, *el-Le'âlî'l-maşnû'a fi'l-eğâdîş*'i-mevzû'u adlı kitabında bizzat kendisinin mevzû olduğunu söylediği rivayetlerle ilk dönem muhaddislerinin zayıf veya mevzû kabul ettiği rivayetlere yer vermesi şaşılacak bir tutumdur. Eserde, Hz. Peygamber'in ana rahmine düştüğü gece Mekke'deki bütün hayvanların dile gelip nübüvvetini haber verdiği, sünnetli olarak doğduğu, ilk önce nûr-ı Muhammedî'nin yaratıldığı ve bunun alınanda parladığı, gölgesinin bulunmadığı, terinin gül koktuğu, idrarının hastalara şifa verdiği, dışkısını toprağın daima örttüğü, ağaçların nübüvvetini ifade ettiği, ölüleri dirilttiği, elinin ve asâsının nur saçtığı, ölülerle konuştuğu, geçmiş peygamberlere verilen bütün mucizelerin kendisine de verildiği, savaşlarda zafer kazanmak için kendi adının anılmasını telkin ettiği, kâinatın onun hürmetine yaratıldığı, gökten inen bir levha üzerinde bütün peygamberlerle birlikte onun da resminin bulunduğu ve bu levhanın Bizanslılar'ca saklandığı, Hızır ve İsâ peygamberlerle bulunduğu, dünyanın bir tence-re şeklinde olup güneşin onu alt taraftan ısıttığı, batan güneşi battığı anda geri getirdiği, melekût âleminde ve Hindistan'ın bazı yörelerindeki güller üzerinde Hulefâ-yi Râşidîn'in adlarının yazıldığı gibi pek çok mevzû rivayet nakledilmiştir. Bunlardan Resûl-i Ekrem'in şahsiyle ilgili olanlar Kur'an'ın tasvir ettiği "beşer resul" kavramına (meselâ bk. el-İsrâ 17/93-94; el-Kehf 18/110) aykırıdır. Ayrıca eserde yer verilen rivayetlerin bir kısmı Kur'an'ın nüzûl sırasına, tarihi gerçeklere ve kevnî hakikatlere aykırı bilgiler ihtiva et-

mektedir. Hristiyanların Hz. İsa'yı tanılaştırmasına benzer bir yaklaşımla Hz. Peygamber'in nübüvvetini kanıtlamaya çalışmanın isabetli olmadığı açıktır. Bunun yanında, "Sizden biriniz beni eşinden ve çocuklarından daha fazla sevmedikçe iman etmiş olmaz" hadisini, Resûl-i Ekrem'in istemesi halinde ashabın eşlerini boşayıp ona nikâhlamaları gerektiği şeklinde yorumlaması örneğinde olduğu gibi (III, 297, 298) eserde nübüvvet makamına yakışmayan telakkilere de yer verilmiştir.

el-Haşâ'îş üzerinde ihtisar, şerh ve nazma çevirme şeklinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. İlk olarak bizzat müellif eserini *Ünmûzecü'l-lebîb* adıyla ihtisar etmiştir (Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 161; Süleymaniye Ktp., Cârullah Efendi, nr. 2087). Bu eseri başka bir müellifin kendisine nisbet etmesi üzerine Süyûtî *el-Fârık beyne'l-muşannif ve's-sârık* adlı bir risâle yazarak bu intihal olayını açığa çıkarmıştır (*Keşfü'z-zunûn*, I, 705-706). Muhammed Abdür-raûf el-Münâvî *Ünmûzecü'l-lebîb'e*, *el-'Ucletü's-seniyye 'ale'l-haşâ'îş*'i-n-nebeviyye (Beyazıt Devlet Ktp., nr. 1118; Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 4405) ve *Şerhu's-şemâ'ili'n-nebeviyye ve'l-haşâ'îş*'i'l-Muştafavîyye (Râgıb Paşa Ktp., nr. 281) adlarıyla biri büyük, diğeri küçük olmak üzere iki şerh yazmıştır. *Ünmûzecü'l-lebîb* çeşitli âlimlerce nazma çekilmiş olup Abdülbâki b. Muhammed el-Menûfî'nin *el-Kevkebü'l-münîr bi-haşâ'îş*'i-n-nebiyyi'l-beşîr'i (Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 372/2), İbn Allân'ın *Fethu'l-karîbî'l-mucîb fi nazmi haşâ'îş*'i'l-habîb'i, Âişe el-Bâûniyye'nin *ed-Dürü'l-gâ'îş fi bahri'l-mu'cizat ve'l-haşâ'îş*'i (Brockelmann, *GAL*, II, 184; *Suppl.*, II, 181) bunlar arasında sayılabilir.

Süleymaniye Kütüphanesi'nde bir yazma nüshası bulunan eser (Damad İbrâhim Paşa, nr. 294) 1319'da Haydarâbâd'da, 1320'de Beyrut'ta basılmıştır. Muhammed Halîl Herrâs, dipnotları eklemek ve ihtiva ettiği rivayetleri isnad ve metin açısından tenkide tâbi tutmak suretiyle eseri üç cilt halinde yayımlamıştır (Kahire 1386-87/1967).

BİBLİYOGRAFYA :

Süyûtî, *el-Haşâ'îşü'l-kübrâ* (nşr. M. Halîl Herrâs), I-III, Kahire 1386-87/1967; Halîmî, *el-Minhâc*, I, 239; *Keşfü'z-zunûn*, I, 705-706; II, 1192, 1560; *Hedîyyetü'l-'ârifîn*, I, 538; Serkîs, *Mu'cem*, I, 1079; Brockelmann, *GAL*, II, 184; *Suppl.*, II, 181; III, 901; Ahmet Özel, "Bâûniyye", *DiA*, V, 213.

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

HASÂİSÜ'n-NEBÎ

(خصائص النبي)

Allah'ın

sadece Hz. Muhammed'e lutfettiği

özellikleri ifade eden tabir

ve bunları ele alan eserlerin ortak adı.

Hasâis kelimesi, "bir şeye veya bir kimseye sadece onda bulunan bir özellikle üstünlük nisbet etmek" anlamındaki *hass* (husûs) masdarından isim olan *hâssıyyetin* çoğulu olup "meziyetler ve üstün özellikler" demektir (*Lisânü'l-'Arab*, "hşş" md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 1166). Bu kelimeye ilk döneme ait sözlüklerde rastlanmaz. Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Kummî'nin (ö. 350/961) *Haşâ'îşü'n-nebî* adlı eseri terimin ilk defa IV. (X.) yüzyılda kullanıldığını göstermektedir.

Hasâisü'n-nebînin Kur'an ve Sünnet'te birçok delili vardır. Özellikle Ahzâb süresinin yarısı (33/28-59) Resûl-i Ekrem'e ait hükümlerden bahseder. Yine Resûlullah'a gece namazı kılmasını emreden âyetle "sana mahsus bir nâfile olmak üzere" (el-İsrâ 17/79) ifadesi de bunu belirtir. Hadislerde bizzat Hz. Peygamber'in bazı uygulamaları kendisine münhasır kıldığı görülür. Meselâ Resûlullah, Mekke'nin Harem bölgesinde yasaklanan fiilleri sayarken kendisinin bu yerde savaştığını söyleyerek aynı şeyi isteyebileceklere karşı Allah'ın bu izni fethi günü kısa bir süre için yalnız kendisine verdiğini belirtmiş ve ardından Harem'in eski statüsüne döndüğünü bildirmiştir (Buhârî, "İlim", 37). İbn Hacer, söz konusu hadisten çıkarılan hükümleri açıklarken bu fiilin Hz. Peygamber'in hasâisinden olduğunu, ayrıca ona has bazı imtiyazların bulunduğunu ispat ettiğini kaydetmektedir (*Fethu'l-bârî*, I, 199).

Hasâis müellifleri Resûl-i Ekrem'e münhasır kılınan ilâhî hüküm ve lutufları genellikle farzlar, haramlar, mubahlar ve sadece ona lutfedilen üstünlükler olmak üzere dört grup halinde incelemişlerdir. Yalnız Hz. Peygamber'e münhasır kılınan farzlar şunlardır: Kuşluk, vitir ve tehecüd namazlarını kılmak, kurban kesmek, misvak kullanmak, hilim sahibi insanlarla istişare etmek, sayıca çok olsa bile düşmana karşı koymak, borçlu olarak vefat eden müslümanların borçlarını ödemek, başladığı bir nâfile ibadeti yarım bırakmamak, kötülüğü en uygun şekilde bertaraf etmek. Bunlar müslümanlara da tavsiye edilmekle beraber Resûl-i Ekrem'e farz kılınmıştır.

Sadece Hz. Peygamber'e haram kılınan hususlar şöylece özetlenebilir: Zekât almak, gerektiği halde savaşa girmekten çekinmek, dünya malına göz dikmek (el-Hicr 15/88), sanığın suçluluğunu ispat ve ilân etmeden gizlice cezalandırılmasını emretmek, yaptığı iyiliği çok görerek başa kakmak (el-Müddessir 74/6). Dünya malına göz dikmek ve yapılan iyiliği başa kakmak müslümanlar için de hoş görülmemekle birlikte bunlar Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber için haram derecesinde yasaklanmıştır.

Resûl-i Ekrem'e has bazı mubahlar şunlardır: İftar etmeden peşpeşe birkaç gün oruç tutmak (savm-ı visâl), ganimet malları taksim edilmeden önce onların içinden dilediğini almak, ganimet mallarının ve gayri müslimlerden alınan vergilerin beşte birini istediği gibi kullanmak (krş. el-Enfâl 8/41; el-Haşr 59/7), Mekke'ye ihramsız girebilmek, vefatından sonra malının varislerine miras olarak kalmaması, yaygın olan kanaate göre kendini ve çocuklarını ilgilendiren konularda hüküm verebilmesi (zira peygamberler mâsum olduğundan onların taraf tutması düşünülemez), uyumakla abdestinin bozulmaması. Bunların yanında Hz. Peygamber'in gerektiğinde mescide cünüpken girmesi, sebepsiz yere birine lânet etmesi ve bir kişiye eman verdikten sonra bundan dönme yetkisinin bulunması onun için mubah olan hususlar arasında sayılmışsa da bu konulardaki rivayetlerin zayıf olduğu ve bu görüşlerin bazı hadislerin yanlış yorumlanmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır (İbnü'l-Mülâkkın, s. 181-187). Resûl-i Ekrem'e has mubahların bir kısmı da onun evlenmesiyle ilgilidir. Dört hanımından fazlasını bir nikâh altında bulundurmak, kendisini Resûlullah'a adayan bir kadınla mehir vermeksizin evlenebilmek (bk. el-Ahzâb 33/50), ihramda iken nikâh akdedebilmek ona tanınan imtiyazlardandır. Hanımlarından dilediğini yanına almasına izin veren âyeti (el-Ahzâb 33/51) onlar arasında nöbetle dolaşması şeklinde anlayanlara göre Resûl-i Ekrem'in dilediği eşinin yanında daha fazla kalmaya hakkı vardır. Bununla beraber Resûlullah hayatı boyunca hanımları arasında âdil davranmıştır. Bazı fiillerin sadece Resûl-i Ekrem'e mubah kılınmasının sebebi, Allah'ın ona tanıdığı yetkilerin genişliğini göstermek ve bu mubahların diğer insanların aksine Resûlullah'ı itaatten alıkoymadığına dikkat çekmektir.

Hz. Peygamber'e lutfedilen üstünlüklere dair kaleme alınan ve bir "fezâilü'n-nebî" edebiyatı oluşturacak kadar çok olan eserlerin bir kısmı Resûlullah'ın diğer peygamberlerden üstünlüğünü konu edinmiş, bir kısmı da onun insanlardan, cinlerden, meleklerden ve bütün yaratıklardan üstün olduğu hususunu ele almıştır. Fezâil müellifleri, Resûl-i Ekrem'in bu üstünlüklerini kanıtlayabilmek için öncelikle âyetlerden deliller getirmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de, peygamberlerden bir kısmının bir kısmına üstün kılındığı ve bazılarının derecelerinin yükseltildiğini bildirmesinden (el-Bakara 2/253; el-İsrâ 17/55) Allah nezdindeki konumlarının farklı olduğu sonucu çıkarılmış, Resûlullah'ın âlemlere rahmet olarak gönderildiğini (el-Enbiyâ 21/107), kavminin içinde bulunduğu sürece Allah'ın onlara azap indirmeyeceğini (el-Enfâl 8/33) beyan eden âyetlerden de onun bütün peygamberlerden üstün olduğu neticesine varılmıştır.

Kur'an'da Hz. Peygamber'in faziletine delâlet eden birçok âyet vardır. Allah'ın diğer peygamberlerden, Hz. Muhammed'e inanıp ona yardım edeceklerine dair söz alması (Âl-i İmrân 3/81), Resûl-i Ekrem'le konuşanların seslerini yükseltmelerinin yasaklanması (el-Hucurât 49/2), öteki peygamberlere hem Allah Teâlâ hem de ümmetleri kendi isimleriyle hitap ettikleri halde (el-Bakara 2/35; el-Mâide 5/110; el-A'râf 7/134, 144; Hûd 11/32, 48, 62; Meryem 19/12; es-Sâffât 37/104; Sa'd 38/26), Allah'ın Hz. Muhammed'e ismiyle değil "ey nebî" (el-Enfâl 8/64; el-Ahzâb 33/1), "ey resul" (el-Mâide 5/67; et-Talâk 65/1) gibi sıfatlarla hitap etmesi, sahâbîlerin birbirlerine seslendikleri gibi Resûlullah'a seslenmelerinin men edilmesi (en-Nûr 25/63), Kur'an'da sadece Hz. Muhammed'in hayatına yemin edilmesi (el-Hicr 15/72) onun faziletleri olarak kabul edilmiştir. Diğer peygamberlerin yalnız kendi ümmetlerine gönderilmesine karşılık Resûl-i Ekrem'in bütün insanlığa hitap etmesi de (el-A'râf 7/158; el-Enbiyâ 21/107; Sebe' 34/28) onun daha faziletli olduğuna bir delildir. Ehl-i sünnet âlimlerinin tamamına yakın kısmı Hz. Peygamber'in bütün meleklerden üstün olduğu görüşündedir. Ancak Mu'tezile âlimleriyle birlikte diğer bazı âlimler Ceb-râil'in daha üstün olduğu fikrine meylenmişlerdir (geniş bilgi için bk. Nebhânî, el-Fezâilü'l-Muhammediyye, s. 68-70).

Resûlullah'ın faziletlere dair eserlerde ondan bahseden âyetlerin hemen hemen tamamı üzerinde durulmuş olmakla birlikte konuyla ilgili görülen 100'ü aşkın âyetin hepsinin Hz. Peygamber'in üstünlüğünü ele aldığını söylemek güçtür. Ancak bu âyetlerde ona eza vermenin yasaklanması, kendisine salât ve selâm getirmenin ve itaatin emredilmesi, insanlığa gözetleyici, müjdeci ve uyarıcı olarak gönderildiğinin bildirilmesi, Resûlullah'ın ümmetine, ümmetinin ona nasıl davranacağını açıklanması onun üstünlüğünün işaretleri olarak değerlendirilebilir (bu âyetler için bk. a.g.e., s. 45-73).

Önceki mukaddes kitaplarla bunların etrafında oluşan Ehl-i kitap kültüründe Hz. Peygamber'in sıfatlarından bahseden bölümler de onun üstünlüğüne delil teşkil etmiştir. Bu sıfatların nelerden ibaret olduğunu, genellikle Ehl-i kitap'tan müslüman olan sahâbîlerin rivayetlerinde görmek mümkündür. Bunlar Resûl-i Ekrem'i kaba ve haşin davranmayan, çarşı pazarda bağıra çağıra dolaşmayan, kötülüğe kötülükle karşılık vermeyen, affedici ve mütevekkil bir kul olarak tanıtır (Ahmed Hicâzî es-Sekkâ, tür.yer.).

Resûl-i Ekrem'in üstünlüğüne temas eden hadisleri, dünyaya ve âhirete ait üstünlükleri ele alanlar olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Dünyevî üstünlükleriyle ilgili rivayetler fazla değildir. Bunların en meşhuru, önceki peygamberlere verilmeyen beş özelliğin Resûlullah'a verildiğine dair rivayettir (Buhârî, "Teyemmüm", 3, "Şalât", 56, "Hımmus", 8; Müslim, "Mesâcid", 3; Nesâî, "Gusûl", 26). Buna göre Hz. Peygamber'e bir aylık mesafeden düşmanlarının kalbine korku salma özelliği verilmiş, yeryüzü namazgâh, temiz ve temizlik sebebi kılınmış, ganimetler ona helâl sayılmış, diğer nebîler sadece kendi kavimlerine gönderildiği halde o bütün insanlığa peygamber olarak gönderilmiş ve kendisine şefa'at etme hakkı tanınmıştır. Başka bir rivayette, bu özelliklerin yanında kendisine az sözle çok mâna ifade etme (cevâmiu'l-kelim) kabiliyeti verildiği ve rüyasında yeryüzü hazinelerine ait anahtarların getirilip önüne konulduğu bildirilir. Resûl-i Ekrem'in dünyaya ait üstünlüklerinden biri de en temiz ve en şerefli bir soydan gelmesidir. Bunu çeşitli ifadelerinde belirten Hz. Peygamber (*Müsned*, II, 373; Buhârî, "Menâkıb", 23; Müslim, "Fezâ'il", 1; Tirmizî, "Menâkıb", 1) soyunun hep meşrû evliliklerle süregeldiğini söylemiş-

tir (Süyûtî, I, 37). Onun bu üstünlüğü, kendisinden sonra neslini sürdüren Ehl-i beyt ile devam etmiştir. Allah Teâlâ'nın Ehl-i beyt'ten pisliliği giderip onları tertemiz kılmayı arzu ettiği (el-Ahzâb 33/33), Resûlullah'a malın kırı sayılan zekâtı ve sadakayı yasakladığı, buna karşılık ganimetlerin beşte birini kendisine ve resûlüne ayırdığı (el-Enfâl 8/41; el-Haşr 59/7; Semhûdî, I/2, s. 29) dikkate alınınca Hz. Peygamber'in asalet ve temizliğin zirvesinde olduğu anlaşılır. Son peygamber Hz. Muhammed'in kıyamete kadar devam etmek üzere getirdiği İslâmiyet'in en mükemmel din olması gerekir. Ayrıca Resûl-i Ekrem, dinlerin topluma kazandırmaya çalıştığı iyi ve güzel ahlâkı tamamlamak, sözleri ve fiilleriyle onu temsil etmek amacıyla gönderildiğini açıklamıştır (*Müsned*, II, 381; *el-Muvaṭṭaʿ*, "Hüsnu'l-ḥulûk", 8). Şüphe yok ki bu üstün görevi yerine getirebilmek için güzel ahlâkın doruk noktasında bulunmak gerekir. Bu sebeple Resûlullah en üstün ahlâk ve faziletlerle donatılmıştır (el-Kalem 68/4). Bunların yanında Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'in müminlere kendi canlarından, dolayısıyla öz babalarından daha yakın ve daha müşfik olduğu ifade edilmiş ve eşleri de bütün müslümanların anneleri olarak nitelendirilmiştir (el-Ahzâb 33/6, 53).

Resûl-i Ekrem'e âhiret hayatında verilen üstünlükler ise pek çoktur. Allah'ın Hz. İbrâhîm'i dost edinmesini (en-Nisâ 4/125), Mûsâ'ya hitap ederek konuşmasını (en-Nisâ 4/164), İsâ'nın Allah'ın kelimesi ve ruhu olmasını (en-Nisâ 4/171), Hz. Âdem'in Allah nezdinde seçilmiş bir kul vasfı taşımasını hayret verici bulan bazı sahâbîlere Resûlullah bunların hepsinin doğru olduğunu söylemiştir. Ancak kendisinin de Allah'ın habibi olduğunu, kıyamet gününde Âdem'in ve diğer peygamberlerin kendisinin dînunda bir mevkide bulunacağını, hamd sancağını kendisinin taşıyacağını, ilk defa kendisinin şefaate edeceğini, cennetin kapı halkalarını ilk önce kendisinin hareket ettireceğini, Allah'ın ilk defa kendisini içeri alacağını, beraberinde de müminlerin fakirlerinin bulunacağını ve Allah katında öncekilerin ve sonrakilerin en değerlisinin kendisi olduğunu belirtmiş, bu özelliklerin her birinin sonunda, "Bunu övmek için söylemiyorum" cümlesini tekrarlamıştır (Dârimî, "Muḳaddime", 8; Tirmizî, "Me-nâḳıb", 1). Ayrıca Resûl-i Ekrem, kabirden ilk defa kendisinin çıkacağını, kimsenin

konuşmaya cesaret edemeyeceği o deşetli günde bütün insanlar adına konuşup huzûr-i ilâhîde onların dertlerini anlatacağını, arasat meydanındaki vakfenin uzayıp insanların alabildiğine bunalacağı kıyamet gününde hesabın başlaması için kendisinin şefaate edeceğini, ümitsizliğe düştükleri zaman şefaatinin kabul edildiğini onlara müjdeleyeceğini bildirmiştir. Hz. Peygamber ve ümmeti dünyada son peygamber ve son ümmet olmakla beraber âhirette en önde bulunacaklardır (Buhârî, "Cum'a", I, 12; Müslim, "Cum'a", 19, 21). Resûl-i Ekrem'in âhiretle ilgili faziletleri arasında şefaate hakkı önemli bir yer tutar. Her peygamberin kabul edilmiş bir duası olduğunu söyleyen Resûlullah, kendi duasını kıyamet gününde ümmetine şefaate etmek için sakladığını haber vermiştir (Müslim, "İmân", 335).

Literatür. Araştırmalar, hasâis konusu na ilk temas eden âlimin İmam Şâfiî (ö. 204/820) olduğunu göstermektedir. Ona göre Allah vahyini sadece Resûlullah'a göndermek, insanlara ona itaat etmeyi farz kılmak suretiyle kendisiyle diğer insanların konumunu ayırmış, Resûl-i Ekrem'in kendisine olan yakınlığını arttırmak ve şanını yüceltmek için ümmetine yüklediği bazı hükümleri ona farz kılmış, ümmeti için yasakladığı bazı hususları da kendisine mubah kılmıştır (Müzenî, VIII, 263). Şâfiî fıkḥına dair eser yazan müellifler, İmam Şâfiî'yi örnek alarak kitaplarının nikâh bahsinde Hz. Peygamber'in hasâisine uzunca yer vermişlerdir. İlk dönem hadis eserlerinde hasâis isminden ziyade fezâil kelimesine tesadüf edilir. Meselâ Dârimî *es-Sünen*'inde, "Hz. Peygamber'e verilen bazı üstünlükler" adı altında bir bab düzenlemiş ve burada on hadis rivayet etmiştir ("Muḳaddime", 8). İbn Hibbân, *el-Müsnedü's-şâhiḥ*'inin uzun mukaddimesinde Resûlullah'ın fiillerini gruplandırırken yirmi üçüncü bölüm olarak "sadece Peygamber'e tahsis edilen fiiller" başlığını açmıştır (İbn Belbân, I, 132). "Delâilü'n-nübüvve" türü eserlerde de bu konuyla ilgili rivayetler yer almaktadır. Nitekim Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Delâ'ilü'n-nübüvve*'sinde Resûl-i Ekrem'e verilen üstünlüklerle diğer peygamberlere verilen üstünlüklerin mukayese edildiği bir bölüm bulunmaktadır (II, 750-801). Beyhakî ise hasâise dair rivayetleri kısaca kaydettikten sonra konunun nikâh bahsine ait hükümlerini *es-Sünenü'l-kübrâ*'sında zikrettiği-

ni ifade eder (*Delâ'ilü'n-nübüvve*, V, 470-491). Onun naklettiği bazı rivayetler hakkında yaptığı isabetli değerlendirmeler esere ayrı bir değer kazandırmaktadır. Kâdî İyâz da hasâise ilgili pek çok konuyu fasıllar halinde işlemiş, eserinin başında Hz. Peygamber'in üstünlüğüne temas eden âyetlerin tamamını zikretmiş (*eş-Şifâ*, I, 15-66), onun âhirete ait üstünlüklerini anlatan hadisleri ayrı bir fasılda ele almış (a.g.e., I, 273-279), Resûl-i Ekrem'in hasâisinin ele alındığı bölümde ise onun melekler ve cinlerle haber göndermesi, Allah'ın melekler vasıtasıyla ona yardım etmesi ve cinlerin ona itaati konularını incelemiştir (a.g.e., I, 511-515). Ebû'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, Hz. Peygamber'in şîretini konu alan *el-Vefâ bi-ahvâli'l-Muṣṭafâ* adlı eserinde, Resûlullah'ın diğer peygamberlere üstünlüğüne dair bir bölümle (I, 353-371) onun hasâisini konu alan ikinci bir bölüme yer vermiştir (I, 372-373).

Tesbit edilebildiği kadarıyla hasâis kelimesini eserlerinin adında ilk defa kullanan müelliflerin başında, *Haşâ'îşü'n-nebî ve âli beytihi* adlı eserin müellifi Şîî âlimi Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed el-Kummî (ö. 350/961) gelmektedir. Daha sonra Ebû'r-Rebî Süleyman b. Sebu' es-Sebtî'nin (ö. 520/1126) *Şifâ'ü's-şudûr fi a'lâmi nübüvveti'r-Resûl ve haşâ'îşihî* adlı eseri zikredilebilir. Müellif bu eserini, *el-Muḥtaşar min haşâ'îşü'n-nebî ve mâ haşşallâhu bihi dâne sâ'iri'l-beşer* adıyla ihtisar etmiştir (Dârü'l-kütübü'l-Misriyye, nr. 168). Bu konuda İbnü'l-Cevzî'nin *ed-Dürrü's-semîn fi haşâ'îşü'n-nebiyyi'l-emîn* adlı bir kitabının olduğu bilinmektedir. İbn Dihye el-Kelbî'nin *Nihâyetü's-sûl fi haşâ'îşü'r-Resûl*'ü de (Dârü'l-kütübü'l-Misriyye, nr. 19507B., 21494B.; Berlin Ktp., nr. 2567; Brockelmann, *GAL*, I, 380; *Suppl.*, I, 545) önemli sayılabilecek ilk eserlerdendir. Kitapta herhangi bir tertip gözetilmeksizin "min hasâisihi" başlığı altında sadece Hz. Peygamber'e verilen üstünlükler sıralanmış, konunun delillerine pek temas edilmemiştir. İbnü'l-Mülâkân'ın *Gâyetü's-sûl fi haşâ'îşü'r-Resûl* adlı eseri (bk. bibl.), sistematiki açısından kendisinden sonra yazılan kitaplara örnek teşkil etmiştir. Müellif eserini dört ana bölüme ayırmış ve her bölümü kendi arasında nikâh bahsine ait olan ve olmayan meseleler şeklinde iki kısımda ele almıştır. Resûl-i Ekrem'e mahsus olduğu belirtilen doksan sekiz meselenin zikredildiği kitapta genellikle

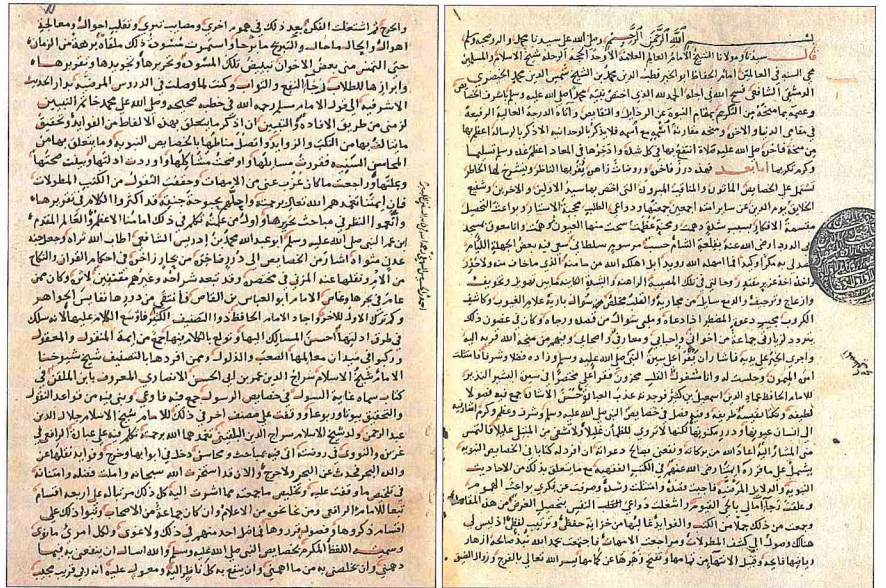
konunun delilleri verilmiş ve Hz. Peygamber'in hanımlarını anlatan kısımlar daha geniş bir şekilde incelenmiştir. Bu hususta Moğultay b. Kılıç'ın da *Haşâ'îşü'n-nebî* isimli bir kitabı vardır (Süleymaniye Ktp., İbrâhim Efendi, nr. 428/4). Eser, Resûlullah'ın hayatının tarihî seyrî içinde hasâise ait bazı konuların kısaca verildiği bir risâle niteliğindedir. Yûsuf b. Ahmed ed-Dimaşkî'nin *Risâle fi fezâ'îli'n-nebî* ve *haşâ'îşihî* adlı eseri ise iki bölüm ve bir hâtimeden oluşur. Birinci bölümde Resûlullah'ın fezâilî, ikinci bölümde hasâisi, hâtimede de Kur'an'ın faziletleri ele alınmıştır (Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2085). Ayrıca Ziyâeddin el-Makdisî'nin *Zikru mâ u'tıye nebiyyünâ Muhammed dâne'l-enbiyâ* adlı eserinden başka (Zâhiriyye Ktp., Mecmua, nr. 110, müellif hattı) İbnü'l-Haydırî'nin oldukça hacimli *el-Lafzû'l-mükerrrem bi-haşâ'îşihî'n-nebî'si* de (Süleymaniye Ktp., Karaçelebizâde Hüsameddin, nr. 70; Lâleli, nr. 633; TSMK, Medine, nr. 440) burada zikredilmelidir. Eserin tasnifinde iki mukaddimeden sonra İbnü'l-Mülakki'nin kitabı esas alınmıştır. Müellif zikrettiği hadislerin kaynaklarını vermemiş, bunların sağlamlık derecesini incelemiş ve râviler hakkında yapılan değerlendirmeleri aktarmış, zayıflığına hükmettiği hadislerin zayıflık sebeplerini açıklamıştır. Ancak müellifin, hadisleri değerlendirme konusunda gösterdiği titizlik eserin dördüncü bölümü olan fezâil kısmında görülmektedir. Süyûtî'nin *el-Haşâ'îşü'l-kubrâ'sı*, Hz. Peygamber'in mücizelerini anlatmayı hedefleyen delâilü'n-nübüvve türü eserlere benzerdir (bk. *el-HASÂİSÜ'L-KÜBRÂ*). Şemseddin İbn Tolun'un *Mürşidü'l-muhtâr ilâ haşâ'îşihî'l-muhtârı* bu konuda yazılmış en hacimli kitaplardan biridir (nşr. Bahâ Muhammed eş-Şâhid, baskı yeri yok, ts.). Müellif, bir mukaddime ve sekiz bölüm halinde düzenlediği, muhtevasının zenginliğiyle dikkati çeken kitabında konuları işlerken ihtilâfî meselelere geniş yer vermiş ve her bölümün sonuna Süyûtî'nin eserinden bazı bilgiler eklemiştir. Bu türün günümüze geldiği bilinen diğer eserlerinden bazıları da şunlardır: Ömer b. Ali el-Ensârî el-Vâdîâşî, *Haşâ'îşü'n-nebî* (Dârü'l-kütüb, Tarih, nr. 460); Tâceddin es-Sûbkî, *Urcûze fi haşâ'îşihî'n-nebî*; Süremerrî, *Haşâ'îşu seyyidi'l-âlemin* (Zâhiriyye Ktp., nr. 9452); İbnü'l-Hâim, *Ta'lik ʿale'l-Haşâ'îşihî'n-nebeviyye*; İbn Hacer el-Askalânî, *el-Envâr bi-haşâ'îşihî'l-muhtâr*; İbn Abdüsselâm el-Menûfî, *el-Lafzû'l-mükerrrem bi-haşâ-*

'îşihî'n-nebî; İbn Allân, *İthâfuh ehlil-İslâm ve'l-îmân bi-beyânih enne'l-Muştafâ lâ yahlû ʿanhû zamân* (Zâhiriyye Ktp., nr. 9276); Ebû'l-Vefâ el-Keşmîrî, *Envârü'n-nübüvve fi'l-haşâ'îş*; Ahmed b. Muhammed el-Eş'arî *Hulâsatü's-şafâ min haşâ'îşihî'l-Muştafâ*; Muhammed b. Akile, *ʿUnvânü's-saʿade fîmâ hü şuşa nebiyyünâ kable'l-vilâde*; Veliyyullah b. Habîb el-Leknevî, *Keşfü'l-esrâr fi haşâ'îşihî seyyidi'l-ebâr*; Molla Halîl Siirdî, *Maşşûlû'l-mevâhibi'l-eḥadiyye fi'l-haşâ'îş ve's-şemâ'ili'l-Muhammediyye*; Şa'bân Muhammed İsmâil, *Min haşâ'îşihî'n-nebî ve şemâ'ilih* (Riyad 1980) (Selâhaddin el-Müneccid, s. 187-190). Ebû Abdullah Cemâleddin Sâlim b. Nasrullah el-Hamevî'nin *Haşâ'îşü'l-enbiyâ'sı*, Zeynüddin b. Muhammed el-Hâdî el-Berzencî ve Kemâleddin Muhammed b. Muhammed eş-Şâmî'nin *el-Haşâ'îşü'n-nebeviyye* adlı eserleri de burada zikredilmelidir.

Hasâisü'n-nebî'ye dair eser yazan bazı müellifler isim olarak "fezâil" kelimesini tercih etmişlerdir. Fâtümî дәlillerinden Kadî Nu'mân b. Muhammed'in (ö. 363/974) *Fezâ'ilü'n-nebiyyi'l-muhtâr ve âlihi'l-muştafeyne'l-aḥyâr* ile bu eserin şerhi olan *Şerhu'l-aḥbâr fi Fezâ'ilihî'n-nebiyyi'l-muhtâr ve âli'l-muştafeyne'l-aḥyâr mine'l-e'immetihî'l-aḥbâr* türün ilk örnekleri olmalıdır. Ferrâ el-Begavî'nin

el-Envâr fi fezâ'ili(şemâ'ili)'n-nebiyyihî'l-muhtârı (nşr. İbrâhim el-Ya'kûbî, Beyrut 1409/1989), Cemmâilî'nin *Fezâ'ilü ḥayri'l-beriyye'si* (*el-Âşârü'l-merdiyye fi fezâ'ili ḥayri'l-beriyye*), Ebû Şâme el-Makdisî'nin *el-Muktefâ fi zikri fezâ'ilihî'l-Muştafâ'sı*, İbnü'l-Müneyyir'in *el-İktifâ fi fezâ'ilihî'l-Muştafâ'sı*, İbnü'l-Bârizî'nin *Tevşîku ʿura'l-îmân fi fezâ'ilihî ḥabîbi'r-raḥmânı*, Hasan b. Muhammed el-Hasenî'nin *Nefâ'isü'd-dürer fi fezâ'ilihî ḥayri'l-beşerihî*, İbn Habîb el-Halebî'nin *el-Muktefâ fi zikri fezâ'ilihî'l-Muştafâ'sı* (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 2101; Dârü'l-kütübü'l-Mısıriyye, Tarih, nr. 309), İbnü'l-Hür diye de anılan Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed el-Basrî'nin *el-Lübbâb fi fezâ'ilihî'n-nebî ve'l-aşhâbı* (Kütahya Tavşanlı Zeytinöğlü Halk Ktp., nr. 94) bu konuyla ilgili bilinen eserlerdendir. Yakın dönemde yapılmış çalışmalar arasında, Abdullah b. Muhammed b. Sıddık el-Gumârî'nin *el-Eḥâdisü'l-muntekâ fi fezâ'ilihî şallallâhu ʿaleyhi ve sellem* (Kahire 1974), Muhammed Abdülvâhid'in *Tuḥfetü'l-etḥyâ fi fezâ'ilihî seyyidi'l-enbiyâ* (Delhi 1319/1900), İbnü'l-Müneyyir diye anılan Muhammed Ârif b. Ahmed Saîd el-Hüseynî'nin *Ḥamidetü'z-zamân bi-efḍaliyyeti'r-Resûli'l-aʿzam ʿalâ sâ'irihî'n-nebiyâ* *bi-naşşihî'l-Kurʾân* (Zâhiriyye Ktp., nr. 8614), Abdullah b. Muhammed es-Sıddık el-Hasenî'nin *Fezâ'il-*

İbnü'l-Haydırî'nin *el-Lafzû'l-mükerrrem bi-haşâ'îşihî'n-nebî* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Karaçelebizâde Hüsameddin, nr. 70)

lû'n-nebî fi'l-Kur'ân ve Muhammed Mahfûz Şehâme Cenk'in *Kurretü'l-âyn fi işbâti fezâ'ili seyyidi's-şekaleyn* adlı eserleri sayılabilir (Selâhaddin el-Müneccid, s. 198-200). İzzeddin İbn Abdüsse-lâm'ın (ö. 660/1262), Resûlullah'ın üstünlüğüne dair kırk hadisi ihtiva eden *Bidâ-yetü's-sûl fi tafdili'r-Resûl* (nşr. Nâsirüddin el-Elbânî, Beyrut 1986) ve *Mün-yetü's-sûl fi tafdili'r-Resûl* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid, Beyrut 1981) adlı eserleriyle Kemalpaşazâde'nin *Efdaliyyetü (tafdilü) nebiyyinâ 'alâ sâ'iri'l-enbiyâ'* adlı risâlesi (Süleymaniye Ktp., Lâleli, nr. 3698; Esad Efendi, nr. 3551; Düğümlü Baba, nr. 351), Hz. Peygamber'in üstünlüğünü Kur'an âyetleri, hadisler ve âlimlerin görüşlerine yer vererek anlatan özlü eserlerdendir. Yusuf b. İsmâil en-Nebhânî'nin *el-Fezâ'ilü'l-Muhammedîyye* adlı eseri (nşr. Mahmûd Fâhûrî, Halep 1414/1994) konuyu bütün yönleriyle ihtiva eden bir çalışmadır. Müellif, Resûlullah'ın hayatını kısaca anlattıktan sonra tesbit edebildiği 782 eserin ismini alfabetik olarak kaydetmiş, daha sonra Hz. Peygamber'in üstünlüğüne dair Beyzâvî tefsirinden kısa açıklamalarıyla birlikte Kur'an âyetlerini, onun hakkında diğer semavî kitaplarda bulunan bilgileri, yine bu konuda rivayet edilen hadisleri bölümler halinde ele almıştır. Ayrıca Resûlullah'ın üstünlüğünü bildiren kırk rivayeti *el-Ehâdisü'l-erba'in fi fezâ'ili seyyidi'l-mürselîn* adlı müstakil bir eserde toplamıştır (Beyrut 1894). Aynı müellifin *Cevâhirü'l-bihâr fi fezâ'ili'l-muhtâr*'ı ise (I-IV, Kahire 1379/1960) hadis, tefsir, kelâm, tasavvuf, siyer ve menâkıba dair eserlerde Hz. Peygamber'in hasâis ve fezâiline dair bilgilerin yer aldığı bölümlerden alıntılar yapılarak meydana getirilmiş bir çalışmadır. Âbiri de bu konuda Türkçe olarak *Efdaliyyetü nebiyyinâ Muhammed alâ sâ'iri'l-enbiyâ'* adıyla bir eser kaleme almıştır (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 4489). Fezâilü'n-nebî türündeki eserlerde diğer peygamberlerin mucizeleriyle Resûl-i Ekrem'in mucizelerinin mukayese edildiği görülmektedir. Özellikle müslümanlarla hristiyanların birlikte yaşadığı bölgelerde bu tür çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. İbnü'n-Nasr es-Selâvî'nin, Hz. İsa'nın Hz. Muhammed'den üstün olduğunu ispat için yazılan bir esere reddiye olarak kaleme aldığı *Da've'l-Yesû'îyyîn ve faz-lü Muhammed 'alâ sâ'iri'l-enbiyâ'* adlı kitabı (Kahire 1318) bu çalışmalara bir örnek teşkil eder.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-Arab, "hşş" md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 1166, 1167; *Müsned*, II, 373, 381, 417; III, 144; IV, 66; V, 59, 379; *el-Muvaftâ*, "Hüsnü'l-huluk", 8; Dârimî, "Muqaddime", 8; Buhârî, "İlim", 37, "Rikâk", 38, "Cum'a", 1, 12, "Menâkıb", 23, 24, "Teyemmüm", 3, "Salât", 56, "Humus", 8; Müslim, "Cum'a", 19, 21, "Mesâcid", 3, "Fezâ'il", 1, "İmân", 335; Tirmizî, "Menâkıb", 1; a.mlf., *Evsâfü'n-nebî* (nşr. Semîh Abbas), Beyrut 1405/1985, s. 370-388; Nesâî, "Gustül", 26; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülber Abbas - M. Revvâs Kal'acî), Halep 1390/1970, I, 191; II, 750-801; Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985, V, 470-491; Müzenî, *el-Muhtâşar*, Beyrut 1410/1990, VIII, 263; Kâdî İyâz, *eş-Şifâ*, I, 15-66, 273-279, 511-515; İbnü'l-Cevzî, *el-Vefâ bi-aşvâli'l-Muştafâ* (nşr. Mustafa Abdülvâhid), Kahire 1386/1966, I, 353-371, 372, 373; İbn Abdüsselâm, *Bidâyetü's-sûl fi tafdili'r-Resûl* (nşr. M. Nâsirüddin el-Elbânî), Beyrut 1986; İbn Belbân, *el-Hşân fi takribi Sahîhi İbn Hibbân* (nşr. Şuayb el-Arnâud), Beyrut 1404/1984, I, 132; İbnü'l-Mülâkân, *Ğâyetü's-sûl fi hasâ'isi'r-Resûl* (nşr. Abdullah Bahrûddin), Beyrut 1414/1994, s. 181-187; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Hatib), I, 199; Semhûdî, *Cevâhirü'l-İkdeyn* (nşr. Müsâ Benây el-Alilî), Beyrut, ts., I/2, s. 7, 29; Süyûtî, *el-Hasâ'ışü'l-kubrâ* (nşr. M. Halîl Herrâs), Kahire 1387/1967, I, 37; III, 110 vd., 125 vd.; İbn Tolun, *Mürşidü'l-muhtâr ilâ hasâ'isi'l-muhtâr* (nşr. Bahâ M. eş-Şâhid), [baskı yeri ve yılı yok], nâşirin mukaddimesi, s. 5-52; *Keşfü'z-zunûn*, I, 705-706; Ahlwardt, *Verzeichnisse*, IX, 205; *İzâhu'l-meknûn*, I, 430; II, 198; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 306, 555, 557; Brockelmann, *GAL*, I, 380; *Suppl.*, I, 545; Kehâle, *Mu'cemü'l-müellifîn*, I, 95, 288, 756; Ketânî, *er-Risâletü'l-müste'rafe*, s. 407-412; Nebhânî, *Cevâhirü'l-bihâr fi fezâ'ili'l-muhtâr*, I-IV, Kahire 1960; a.mlf., *Hüccetullah 'ale'l-âlemin* (nşr. Hasan Casnâ-M. Emîn Demec), Diyarbakır, ts. (el-Mektebetü'l-İslâmî), s. 28-35; a.mlf., *el-Fezâ'ilü'l-Muhammedîyye* (nşr. Mahmûd Fâhûrî), Halep 1414/1994; Zirikî, *el-A'lâm*, I, 86; M. Nâsirüddin el-Elbânî, *Fihrisü mahtûâtü Dâri'l-Kütübî'z-Zâhiriyye*, Dimaşk 1390/1970, s. 331; Ahmed Hicâzî es-Sekkâ, *el-Bişâre bi-nebiyyi'l-İslâm fi'l-Tevrât ve'l-İncil*, Kahire 1977, tür.yer.; M. Mâhir Hamâde, *Merâci' muhtâre 'an hayâtî Resûlillâh*, Riyad 1402/1982, s. 279; Abdullah b. Telfîd, *Tehtizbü'l-Hasâ'ışi'n-nebiyyeti'l-kubrâ li's-Süyûtî*, Beyrut 1410, s. 12; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cem mâ üllife 'an Resûlillâh*, Kahire, ts. (Dârü'l-Kâdî İyâz), s. 187-190, 198-200, 211.

ERDİNÇ AHATLI

HAS'AM (Benî Has'am)

(بنو حاتم)

Adnânîler'e mensup bir Arap kabilesi.

Kabileye adını veren Has'am'ın asıl adı Eftel olup şeceresi Has'am b. Enmâr b. Nizâr b. Maad b. Adnân'dır. Eftel, bir ittifak dolayısıyla kurban edilen hayvanın kanını ellerine ve vücuduna sürdüğünü için Has'am lakabıyla anılmıştır. Has'am'ın ba-

bası Enmâr, kardeşi Mudar b. Nizâr'ın kuyusunu doldurduktan sonra Hicaz'dan Yemen'e kaçmış ve Kahtânî kabileleri arasına karışmıştır. Bundan dolayı bazı kaynaklar, Has'am ile kardeş kabile Becile'nin şeceresini Enmâr b. Erâş (İrâş) b. Amr b. Gavs b. Nebt b. Mâlik el-Kehlânî şeklinde Kahtânîler'e mensup gösterirler. Has'amîlîlar'ın menşei farklı bazı kabilelerin birleşmesinden teşekkül ettiği anlaşılmaktadır. Serât dağlarına yerleşen Enmâr'ın iki oğlu Has'am ve Becile, zamanla çoğalarak Tâif'e 120 km. kadar uzaklıktaki Tebâle ile Yemen'in yüksek dağlık kesimleri arasındaki geniş bir bölgeye yayıldılar. Has'amîlîlar, komşu kabilelerle olduğu gibi zaman zaman Becileliler'le de mücadele ettiler; katıldıkları savaşların başlıcaları Yevmü Âkıl, Yevmü'l-karn ve Feyfû'r-rîh'tir. Daha sonra kollara ayrılarak çeşitli bölgelere dağılan Has'amîlîlar buralardaki kabilelere karıştılar. İslâmîyet'in doğuşu sırasında Yemen-Hicaz hac yolu boyunca Tebâle'ye kadar uzanan bölgede yaşıyorlardı.

Has'amîlîlar, Câhiliye devrinde Beyt-i Has'am denilen Zülhalea Tapınağı'na giderlerdi. Bu tapınağın Yemen Kâbesi adıyla da anılmasından ve Beytullah'a denk tutulmasından rahatsızlık duyan Hz. Peygamber, Mekke'nin fethinden önce müslüman olan Cerîr b. Abdullah el-Becelî'yi bir seriyyenin başında onu yıkmak üzere gönderdi. Cerîr, kendisine karşı koyan bazı kişileri öldürdükten sonra tapınağı ortadan kaldırdı. Bu hadiseden sonra Has'am'ın ileri gelenlerinden As'as b. Zahr ve Enes b. Müdrik'in de aralarında bulunduğu bir heyet Medine'de Resûl-i Ekrem'le görüşerek İslâmîyet'i kabul etti. Hz. Peygamber, heyettekilerin isteği üzerine bütün Has'amîlîlar'ın uyacağı, bir ahidnâme kaleme aldırdı. Buna göre kan davaları yasaklanıyor, akarsu ile sulanan arazilerden onda bir, kuyu suyu ile sulanan arazilerden yirmide bir oranında vergi alınacağı, yağmur sularıyla sulanan topraklardan da oraları ekip biçenlerin istifade edebileceği belirtiliyordu (İbn Sa'd, I, 286). Fakat Has'amîlîlar'ın bir kısmı bu ahidnâmeye uymadı. Resûl-i Ekrem 9. yılın Safer ayında (Haziran 630), o sıralarda Bişe ile Türebe arasında yaşayan ve İslâm'a karşı lâubali tavırlar sergileyerek taşkınlıklar yapan Has'amîlîlar üzerine Kutbe b. Âmir kumandasında yirmi kişilik bir seriyye gönderdi. İki taraf arasında şiddetli bir çarpışma oldu. Müslümanlar âsilerden bazı erkekleri öldürdüler, bazı kadınları esir aldılar, davar ve develeri de toplayıp Medine'ye döndüler. Elde edilen